

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Факультет психології та спеціальної освіти

Кафедра педагогічної та вікової психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

_____ Куземко В.А.

“ _____ ” _____

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

___ ПП 5.8.3 в Профілактика та корекція соціальних відхилень ___
(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки _____
(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність _____ **053 Психологія** _____
(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____
(назва спеціалізації)

факультет/центр _____ **психології** _____
(назва факультету/центру)

Дніпро – 2018 рік

Робоча програма «Профілактика та корекція соціальних відхилень» для студентів за спеціальністю 053 Психологія „_” _____ 2018 року – 8 с.

Розробник: Фролова Наталія Вікторівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогічної та вікової психології

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань	Характеристика навчальної дисципліни		
		денна форма навчання	заочна форма навчання	вечірня форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 05 соціальні та поведінкові науки	За вибором		
Модулів – 1	Спеціальність 053 Психологія	Рік підготовки:		
Змістових модулів – 4		3-й	3-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання -		Семестр		
Загальна кількість годин – 150/75/120		6-й	6 та 7-й	4-й
		Лекції		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,5 самостійної роботи студента – 10	Перший (бакалаврський) рівень	36 год.	6 год.	18 год.
		Практичні, семінарські		
		18 год.	4 год.	9 год.
		Лабораторні		
		-	-	-
		Самостійна робота		
		96 год.	65 год.	93 год.
Індивідуальні завдання:				
Вид контролю: залік/ залік/залік				

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 1/4

для заочної форми навчання – 1/2

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: формування у майбутніх фахівців систематизованих теоретичних уявлень, та практичних умінь, які дозволяють їм адекватно і ефективно застосовували одержані знання з курсу в їх професійній діяльності.

Задачі вивчення дисципліни: надати студентам систематизовані теоретичні знання щодо чинників і форм прояву соціальних відхилень; змісту основних понять, у термінах яких описують соціальні відхилення; розуміння студентами соціальних, соціально-психологічних, і психологічних та педагогічних механізмів виникнення різних видів соціальних відхилень; оволодіння знаннями щодо форм та прояву явищ, які відносяться до категорії соціальних відхилень; сприяння планомірному впровадженню психолого-педагогічних знань в практику роботи спеціаліста з корекційної педагогіки; формування освіченої, творчої особистості майбутнього фахівця.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: базові поняття, що описують природу та механізми виникнення соціальних відхилень; сучасні теорії щодо специфіки різних видів відхилень; методи виявлення ознак та форм прояву соціальних відхилень різного виду; принципи суб'єктно-діяльнісного підходу до корекційної педагогіки; методи профілактики та корекції соціальних відхилень; принципи ефективної взаємодії в міжособистісних стосунках з метою ефективного здійснення профілактики та корекції соціальних відхилень.

вміти: користуватись отриманими базовими теоретичними положеннями для здійснення психолого-педагогічного аналізу соціальних відхилень різного виду; застосовуючи психолого-педагогічні знання щодо етапів розвитку особистості, володіти навиками розпізнавання та своєчасного виявлення в поведінці дитини з обмеженими можливостями симптомів різних видів соціальних відхилень; володіти навичками попередження (профілактики) появи соціальних відхилень і тим самим попереджувати їх негативні наслідки; володіти навиками надання допомоги (корекції) у разі наявності симптомів соціальних відхилень, і подолання проблем, пов'язаних з ними; володіти навичками профілактики та корекції соціальних відхилень у дітей з порушеннями розвитку; формулювати цілі власної діяльності з урахуванням суспільних, державних і виробничих інтересів.

Програма навчальної дисципліни

Вступ.

Змістовий модуль 1. Поняття про соціальні відхилення. «Норма» та «відхилення» як соціальні категорії. Поняття «норма», «аномалія», «аномія», «патологія», «девіація». Діалектичний зв'язок норми та відхилення. Проблема оцінки та критеріїв відхилень в суспільних відносинах та поведінці людей. Позитивні та негативні відхилення. Поняття девіантної поведінки, її сутність, види. Теоретичні концепції соціальних відхилень та девіантної поведінки. Взаємозв'язок норми та відхилення. Визначення норми, ознаки соціальних норм. Суб'єктивність соціальної норми. Види та форми соціального контролю.

Змістовий модуль 2. Детермінанти та механізми соціальних відхилень. Детермінанти та механізми соціальної поведінки, що має відхилення. Рівні детермінації поведінки людини. Механізми соціальної деформації на макрорівні: дизфункція та деформація соціальних інститутів, соціальних норм, ціннісних орієнтацій, маргіналізація суспільства. Детермінанти відхилень поведінки на мікрорівні: роль сім'ї, школи, системи освіти та виховання, неформальних груп, ЗМІ. Соціально-психологічні механізми соціалізації: неусвідомлювані (навіювання, психологічне зараження, ідентифікація) і усвідомлювані (референтна група, престиж, авторитет, популярність). Вікові особливості дизгармонійного розвитку дитини (вікові кризи). Особистісні властивості, що стають передумовами девіантної поведінки: самооцінка, акцентуації та психопатії характеру, локалізація контролю, мотивація та спрямованість особистості.

Змістовий модуль 3. Напрями та форми роботи з профілактики та корекції соціальних відхилень. Основні напрями соціально-педагогічної роботи з дітьми та підлітками, схильними до девіантної поведінки (технологічна схема). Психологічні бар'єри та труднощі в роботі з дітьми та підлітками, схильними до соціальних відхилень. Встановлення контакту з проблемними дітьми та підлітками (методика контактної взаємодії за Л.Б. Філоновим). Соціальна профілактика як напрямок соціально-педагогічної роботи. Структура процесу соціальної профілактики. Фактори соціальної проблеми. Методи профілактичної інтервенції. Соціальна допомога (підтримка). Соціальна реабілітація та адаптація. Визначення поняття корекції. Співвідношення понять «групова психокорекція», «групова психотерапія», «груповий тренінг». Основні принципи, прийоми та методики корекційної роботи: групова дискусія, рольова гра, психогімнастика, проективне малювання, рефлексія, інформування, домашнє завдання.

Змістовий модуль 4. Профілактика та корекція окремих видів девіантної поведінки. Визначення поняття «агресія», «агресивна поведінка». Природа агресивної поведінки та фактори, що сприяють формуванню та прояву агресивних реакцій дитини. Діагностика агресивних тенденцій в поведінці дітей та підлітків. Шляхи профілактики та корекції агресивної поведінки. Поняття про аддиктивну поведінку та її форми. Механізм та чинники формування аддиктивної поведінки. Природа алкогольної та наркотичної залежності. Стадії формування залежності. Біо-психо-соціо-духовна модель залежності. Співзалежність. Групи ризику. Можливості профілактики та корекції аддиктивної поведінки. Поняття та природа протиправної (деліквентної) поведінки. Соціальні, психологічні та педагогічні чинники протиправного типу поведінки: фактори макро- та мікросередовища, особистісні. Психологічна характеристика особистості, схильної до протиправної (деліквентної) поведінки. Основні напрями соціально-педагогічної роботи: соціальний контроль, профілактика протиправної поведінки серед неповнолітніх.

Методи навчання

Словесні (лекція, бесіди, дискусії); **Наочні** (демонстрація, ілюстрація); **Практичні** (самостійна робота, індивідуальна робота); **Проблемні** (проблемне викладання, частково-пошукове, дослідне); **Інтерактивні** (евристична бесіда, проблемна лекція, мозковий штурм, методи з використанням мультимедійних технологій та ін.)

Методи контролю

Практична контрольна перевірка (синтезована – узагальнена перевірка знань, умінь, навичок; ймовірна – перевірка всієї системи знань); **Тестовий метод**; **Програмований метод**; **Взаємоконтроль**; **Самоконтроль**; **Самооцінка**.

Розподіл балів, які отримують студенти денної/заочної/вечірньої форм навчання

МОДУЛЬ 1					Сума
ЗМ1	ЗМ2	ЗМ3	ЗМ4	залік	
15	15	15	15	40	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
64-74	D	задовільно	
60-63	E		
0-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

*оцінка **F** виставляється тільки за результатами складання заборгованості комісії

Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій.
2. Лазаренко В.І. Теоретичні основи профілактики та корекції соціальних відхилень: Навч. посіб. – Д.: РВВ ДНУ, 2009. – 52 с.

Рекомендована література

Базова

1. Анисимов Л. Профілактика п'янства, алкоголізму и наркоманії среди молодіжї. – М., 1988. – 176с.

2. Бандура А., Уолтере Р. Подростковая агрессия: Изучение влияния воспитания и семейных отношений. - М., 1999.
3. Беличева С.А. Основы превентивной психологии.– М.: «Соц. здоровье России», 1993. – 180с.
4. Бэрн Р., Ричардсон Д. Агрессия. – СПб., 1997.
5. Важковиховуваність: сутність, причини, реабілітація: навчальний посібник для соціальних педагогів та практичних психологів освітніх закладів / за ред. О.М. Полякової. Суми: Університетська книга, 2009. – 346 с.
6. Ведищева М. Ранняя профилактика наркотизма: проблемы и подходы // Педагогика. – 1997. – № 1.
7. Гишинский Я.И. Социология девиантного поведения как специальная социологическая теория // Социологические исследования. – 1991.– № 4. – С. 72-78.
8. Дети в кризисных ситуациях: профилактика негативных явлений и социально-психологическая помощь /Под общ. Ред. И.Д.Зверевой. – К.: Наук. світ, 2001. – 63с.
9. Дубинин Н.П., Карпец И.И., Кудрявцев В.Н. Генетика, поведение, ответственность: (о природе антиобщественных поступков и путях их предупреждения).– М.: Политиздат, 1982.– 304с.
10. Заика Е.В., Крейдун Н.П., Ячина А.С. Психологические характеристики личности подростков с отклоняющимся поведением // Вопросы психологии.–1990.–№ 4.–С.83-91.
11. Змановская Е.В. Девиантология (Психология отклоняющегося поведения): Учебн. пособие для студ. высш. учебн. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 288с.
12. Иванов В.Н. Девиантное поведение. Причины и масштабы // Социально-политический журнал. – 1995. – № 2. – С. 47-57.
13. Иванова Т.В. Отклоняющееся поведение и употребление подростками наркотиков // Социологические исследования. – 1992. – № 7. – С. 103-105.
14. Карпов В.Г. Социальные нормы, отклонения и контроль в условиях социальных изменений. – М., 1992.
15. Клейберг Ю.А. Психология девиантного поведения: Учебное пособие для вузов. – М.: ТЦ Сфера, 2001. – 160с.
16. Кудрявцев В.Н. Правовое поведение: норма и патология. – М.: Наука, 1982. – 287с.
17. Кудрявцев В.Н. Механизмы социальной деформации//Вопросы философии.– 1989.– № 11.– С.17-27.
18. Максимова Н.Ю., Толстоухова С.В. Соціально-психологічний аспект профілактики аддиктивної поведінки підлітків та молоді. – К., 2000. – 198с.
19. Максимова Н.Ю. О склонности подростков к аддиктивному поведению // Психологический журнал. – 1996. – Т. 17. – № 3. – С. 149-152.
20. Менделевич В.Д. Психология девиантного поведения. Учебное пособие. – СПб.: Речь, 2005. – 445с.
21. Миллер А.И. Противоправное поведение несовершеннолетних. Генезис и ранняя профилактика.– К.: Наукова думка, 1985. – 150с.
22. Можинский Ю.Б. Агрессия у подростков: эмоциональный и кризисный механизм. – СПб., 1999.
23. Пеньков Е.М. Социальные нормы: управление, воспитание, поведение. – М., 1990. – 176с.
24. Пирожков В.Ф. Криминальная психология. – М.: Ось-89, 2001. – 704с.
25. Ранняя профилактика отклоняющегося поведения учащихся (Психолого-педагогический аспект):Пособие для учителя/Под ред. В.А.Татенко, Т.М.Титаренко.–К.: Рад.Школа,1989.– 128с.
26. Реан А.А. Характерологические особенности подростков-деликвентов // Вопросы психологии. – 1991. – № 4. – С. 139-144.
27. Степанов В.Г. Психология трудных школьников: Учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 336 с.
28. Шнейдер Л.Б. Девиантное поведение детей и подростков.– М.: Академический проект, 2005. – 336с.

Допоміжна

1. Баб'як Т.І. Психокорекційна робота з дітьми та підлітками, що зазнали насильства. – Львів: ВНТЛ, 1999. – 48с.
2. Большаков В.Ю. Психотренінг, соціодинаміка, ігри, упражнення. – СПб.: Соц-псих. Центр, 1996. – 381с.
3. Вачков И. Основы технологии группового тренинга. Психотехники.– М.: «Ось-89», 2001. – 224с.
4. Зайцева Т.В. Теория психологического тренинга: психологический тренинг как инструментальное действие. – СПб.: Речь, 2002. – 204 с. .
5. Методика освіти «рівний рівному» / Лещук Н., Зимівець Н., Авельцева Т., Ковганич Г., Мирошніченко Т., Руда О.– К.: Міленіум, 2002. – 132с.
6. Методичні рекомендації по проведенню тренінг-курсу для підлітків з питань просвітницької роботи щодо здорового способу життя. – К.: Міленіум, 2002. – 48с.
7. Спілкуємось та діємо / О. Безпалько, В. Гончарова, І. Авдєєва, Ж. Савич. – К.: Міленіум, 2002. –112с.
8. Твоє життя – твій вибір // Федорченко Т. Є., Сомова І. Г., Зимівець Н. В., Лещук Н.О., Авельцева Т.П. – К.: Міленіум, 2002. – 164с.
9. Фіцула М.М., Парфанович І.І. Відхилення у поведінці неповнолітніх: шляхи їх попередження та подолання: Навчально-методичний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 432 с.

Інформаційні ресурси

Мережні каталоги та їх адреси в мережі Internet

Назва мережного каталогу	Адреса каталогу в мережі Internet (URL)
Yahoo	http://www.yahoo.com/
Internet Services List	http://www.spectracom.com/
Excite	http://www.excite.com/
Magellan	http://www.mckinley.com/
Lycos	http://www.lycos.com/
Сузір'я Інтернет (Stars)	http://www.stars.ru/

Пошукові системи та їх адреси в мережі Internet

Назва пошукової системи	Адреса пошукової системи в мережі Internet (URL)
AltaVista	http://www.altavista.com/
Excite	http://www.excite.com/
Lycos	http://www.lucos.com/
WebCrawler	http://www.webcrawler.com/
Rambler	http://rambler.ru/
Яндекс	http://yandex.ru/
SpyLog	http://spylog.com/